

ALLAH'İ ZİKRENDENLERİN DERECEŚİ*

Es-selâmü aleyküm ve rahmetu'llâhi ve berekâtühû!..

Aziz ve sevgili Ak-Televizyon izleyicileri ve Ak-Radyo dinleyicileri!

Allah hepinizden razı olsun... El-hamdü lillâh, büyük bir nimet, televizyonumuz ve radyomuz ve böyle uzakları yakın eden, konuşmamızın ve sohbetlerimizin naklini sağlayan imkânlar

Allah'ın büyük lütuflarından. Çok şükür, nimetlerine sonsuz hamd ü senâlar olsun; Rabbimiz nimetlerini üzerimizde dâim eylesin...

a. Ramazan'da İ'tikâfın Sevabı

Bugün okumak istediğim birinci hadis-i şerif, İsmâil kardeşimizin açtığı sayfadan, yâni kur'a ile, besmeleyle tesadüfen çektiği sayfadan birinci hadis-i şerifi okuyorum. *Râmûzü'l-Ehâdîs*'in, 1. cildinin 74 sayfasıymış karşımıza gelen sayfa.

Taberânî kaydetmiş. Ali ibn-i Hüseyin'in babasından, yâni Hazret-i Hüseyin'den rivayet ettiğine göre, Peygamber SAS Efendimiz buyuruyor ki:¹

اعْتِكَافُ عَشْرِ فِي رَمَضَانَ، كَحَجَّتَيْنِ وَعُمْرَتَيْنِ
(طب. عن علي بن حسين عن أبيه)

¹ Taberânî, Mu'cemü'l-Kebîr, c.III, s.128, no:2888; Hz. Hüseyin RA'dan.

Kenzü'l-Ummâl, c.VIII, s.864, no:24008; Mecmaü'z-Zevâid, c.III, s.404, no:5025.

RE. 74/1 (*l'tikâfû aşrin fî ramedân, kehacceteyni ve umreteyn.*) Karşımıza çıkan bu hadis-i şerif, çok müjdeli bir hadis-i şerif.

Kur'a ile karşımıza çıktı ama çok hikmetli ve anlamlı; çünkü hacdan ve umreden bahsediyor. Hac ve umre ne kadar sevaplı, kıymetli bir ibadet, herkes can atıyor. Müslümanlar, gelmenin çeşitli çarelerini arıyor. Para biriktirsem, gitsem diye temenni ediyor. Hacı teyzeler, hacı olamamış teyzeler yanıyor, yakılıyor, yürekler güp güp atıyor:

“—Ah nasib olsa da o mübarek yerlere gitsem, görsem; o ziyaretleri yapsam!” diye insanlar temenni ediyorlar.

Hac çok kıymetli, umre çok kıymetli... Hadis-i şerifte debuyuruyor ki Peygamber SAS Efendimiz:

(*l'tikâfû aşrin fî ramadân*) “Ramazan'da on günlük i'tikâf, (*kehacceteyni*) iki hac gibidir, (*ve umreteyn*) ve iki umre gibidir.” Bu çok büyük bir müjde!..

Biliyorsunuz, Ramazan orucu farz... Ramazan'da oruç tutuyorduk, geçti. İki ay önce Ramazan'ı edâ etik, bayram oldu, bitti. Ramazan müslümanların oruç tutma ayı, bunu herkes biliyor. Minarelerde kandiller yanıyor, İstanbul'un sokaklarında, camilerinde, geceleri, gündüzleri manzara Ramazan'laşıyor, değişiyor. Güzel bir hal oluyor; insanlar ibadetine düşkün oluyorlar, Kur'an'a sarılıyorlar, camilere koşuyorlar, teravihler kılıyorlar, vaazlar dinliyorlar... vs.

Bir de, Ramazan'ın son on gününde Efendimiz hep devam etmiş, i'tikâf eylemiş. İ'tikâf etmek ne demek?.. Bir insanın ibadet kasdıyla camiye gelip, gece gündüz orada kalkması, hattâ yatması; camiden dışarıya çıkmaması, kendisini ibadete tam bağlaması... Artık evine de gitmiyor, hep camide kalıyor; buna i'tikâf deniliyor. İbadet maksadıyla camide kalmak, hattâ camiden dışarı çıkmamak, uyuyacaksa bile camide uyumak...

Ramazan'ın son on gününde Peygamber Efendimiz'in i'tikâf etmesi ve tavsiye etmesi, hadis-i şeriflerle kesin, kuvvetli bir sünnet. Ama sünnet-i kifâye... Herkesin i'tikâf etmesi lâzım ama, bir beldede birkaç kişi bu i'tikâf sünnetini yaparsa; tamam, Peygamber SAS Efendimiz'in sünnetine uyuluyor, emri tutuluyor, tavsiyesi mûteber, geçerli, müslümanlar uyanık, Efendimiz'in yolunca yürüyorlar; tamam, kimseye sorumluluk yok...

Ama kimse i'tikâf yapmazsa; yâni Ramazan'ın son on gününde evini bırakıp da camiye gelip, camide yatıp kalkmak, ibadet etmek sûretiyle i'tikâf vazifesini yapmazsa, ne oluyor?.. Bütün o beldenin müslümanları sorumlu oluyor.

“—Sizi gayretsizler, sizi tembeller, sizi kusurlular sizi!.. Siz Peygamber SAS Efendimiz'in sünnetini yapmıyorsunuz, Ramazan'da i'tikâf etmiyorsunuz!” diye, oradaki bütün müslümanların hepsi sorumlu oluyor.

Ama bir kişi kalkar yapar da i'tikâfa girerse, o beldenin bütün öteki müslümanlarından sorumluluk kalkıyor. Sünnet-i kifâye olduğu için, birkaç tanesinin i'tikâf etmesi kifâyet ediyor, kâfî geliyor. Ötekiler de sorumluluktan yakayı kurtarmış oluyorlar.

Tabii, herkesin bu güzel ibadeti tatması güzel bir şey! Şimdi buradaki, Hazret-i Ali Efendimiz'in oğlu Hazret-i Hüseyin Efendimiz'den rivayet edilen bu hadis-i şerif de, işi bir kat daha gözümüzde canlandırdı. Gerçi Ramazan geçti ama, şimdi de hac mevsimi ama, ikisini bağıyor birbirine...

“—Ramazan'da on günlük i'tikâf, iki hac ve umre yapmak kadar sevaptır.” buyurdu Peygamber SAS Efendimiz bu hadis-i şerifinde...

O zaman ne yapacağız?.. Hemen kâğıdı kalemi elimize alacağız, yazacağız:

“—Önümüzdeki sene Ramazan'ın son on gününde, ben de Peygamber Efendimiz'in bu çok tavsiye ettiği i'tikâf sünnetini yerine getireyim!” diye şimdiden niyetleneceğiz.

“—Daha çok var, sekiz ay var...”

Olsun, sekiz ay da olsa, niyeti önceden yaparsa insan, “Ben inşâallah böyle yapacağım!” diye gönlüne yazar, yerleştirirse, iyi olur.

Ben bu dış ülkelerde gezerken, çok ibretler alıyorum, çok yeni bir şeyler görüyorum, istifade ediyorum. Tabii, Türkiye'de de yayılmıştır.

Yıllık bir kartona veya bir kâğıda, veyahut ajanda şeklindeki takvim defterlerinin başında bir-iki sayfasına (*year planning*) “senenin planlaması” diye, bütün ayları ve günleri bir bakışta görebileceğiniz bir sayfa oluyor. Yılın hangi gününde ne yapacağını önceden oraya yazıyorsun, o dâimâ asıl ana meseleleri senin gözünün önünde tutuyor.

“—Yılın şu ayında hacca gideceğim! Şu zamanda şunu yapacağım, şu zamanda filâncaya tebrik yazacağım; hanıma söz vermiştim şu olacak...” diye, senenin ilerideki günlerinde ne yapacaklarının planını, tasarımını yazdığı sayfalar oluyor.

Hattâ ben gördüm, kocaman büyük kartonlara basıp, harita asar gibi duvarlara asıyorlar. Müesseselerde müdürler filân oraya kocaman kocaman yazıyor. İcabında bazı yeri yeşil, bazı yeri kırmızı boyuyor, önemine göre...

Böyle duvarda karton şeklinde de oluyor. Veya masasının üstüne, camın altına koyuyor; orada her zaman bakıp görebiliyor.

Yâni, öyle veya böyle, önümüzdeki Ramazan’ın son on gününde i’tikâfa gayret edin, niyet edin, aklınıza yerleştirin! Çünkü, iki hac ve iki umre sevabı var diye Peygamber Efendimiz söylemiş de, Hazret-i Hüseyin Efendimiz de rivayet etmiş ve Taberânî kitabına yazmış; ne kadar güzel!..

Bunu böyle bir güzel levha haline getirip, bastırıp dağıtmak lâzım ki, millet Ramazan'ın son on gününde şöyle bir evinden ayrılıp, camilerde yatıp kalkıp, biraz garibanlığı tatsın, biraz ibadetin zevkini alsın. Biraz geceleyin Cenâb-ı Hakk'a tazarru ve niyaz etmenin, münâcaat etmenin, yalvarıp yakarışın, ağlayışın, gözyaşı döküşün lezzetini kavrasın; bu sevapları kazansın!

İki hac ve iki umre; (*hacceteyni ve umreteyn*) sanki iki hac ve iki umre yapmış gibi sevap kazanır.

Aziz ve muhterem kardeşlerim! Bir şeyi hatırlatmak istiyorum size: Cenâb-ı Mevlâ bir insanın bir güzel jestini, tavrını, amelini, davranışını, çıkışını, sözünü beğenirse, razı olursa, severse; sırf ondan bile cennete sokabilir.

Ama sevmediği tarzda olursa; kulun bazen bir ömrünün ibadetini bile hiçe sayar. Ramazan'ını kabul etmez, haccını kabul etmez, ömründeki ibadetleri kabul etmez... Çünkü bir kusuru vardır, bir çürük tarafı vardır; kafasında bir yamukluk vardır, çarpıklık vardır; itikadında bir bozukluk vardır; bunun gibi şeyler olabilir.

Onun için, yaptığımız ibadetlere gurur duymamalıyız, aldanmamalıyız, mağrur olmamalıyız. “Bizi kurtarırsa Cenâb-ı Hakk'ın rahmeti kurtarır, lütfu kurtarır, merhameti kurtarır, acıması kurtarır. Lütfederse kurtuluruz. Yoksa, bizim bu ibadetlerimizi teraziye koysak,

hiç para etmez. Veya terazide, bir göz nimetinin, bir kulak nimetinin, bir akıl nimetinin bedeli olamaz. Ömrümüzce yaptığımız ibadetleri bir kefeye koysak, Allah'ın bir nimetinin karşılığı olmaz.” diye, tevâzuyu elden bırakmamalıyız. Ama ibadete de aşkımız, şevkimiz çok olmalı!..

Ne güzel insanın sevdiği ile baş başa olması... Ne kadar güzel bir şey!.. İşte Ramazan'ın son on gününde de, kul sevdiği ile baş başa oluyor.

Tabii Ramazan'da on gün i'tikâf, herkesin yapabileceği bir şey... Hac ve umre herkese nasib olmuyor. Fukaraya nasib olmuyor, çünkü parası yetmiyor... Ondan sonra, hacca gidebilmek için hükümetin koyduğu şartlar var, onları aşamayan parası olsa bile gidemiyor. Veyahut hac yapılacak diyarların yönetimini elinde bulunduran Suud hükümetinin koyduğu sınırlar var, şartlar var; Suud vize vermezse gidilmiyor.

Demek ki, hac ve umre kolay olmuyor. Masraf istiyor, zahmet istiyor, zaman istiyor. Haccın yılın belli bir zamanında oluşu, her zaman olmayışı var. İnsan o kadar ay daha ileriye kadar yaşayacak mı, yaşamayacak mı meselesi var. Amma Ramazan'ın son on günü garibanların da, fukaranın da, herkesin elinde bir fırsat...

Demek ki o i'tikâfı yapmağa çalışmalı! Biraz ma'rifetullahı, nefisle cihad etmeyi, mânevî halleri, zikrin, ibadetin lezzetini tanımalı!..

Bu kadarla bırakıyorum. Hac mevsiminde, hac diyarında böyle i'tikâfla bağlantılı bir hadis çıkması, bana çok lezzet verdi, tatlı geldi. Bunu da böylece size aktarmış oldum.

b.Allah'ı Zikredenlerin Derecesi

Aynı sayfanın aşağı tarafında bir hadis-i şerif var. İlgisi dolayısıyla ona geçiyorum. Çok kısa bir hadis-i şerif. Ebû Saîd el- Hudrî RA Hazretleri'nin rivayet ettiğine göre, Peygamber SAS Efendimiz buyurmuş ki:²

أَعْظَمُ النَّاسِ دَرَجَةً، الَّذِي كَرُونَ اللَّهَ
(هـب. عن أبي سعيد)

RE. 74/13 (*A'zamü'n-nâsi dereceten, ez-zâkirûna'llâh.*)

A'zam, en büyük demek. (*A'zamü'n-nâsi dereceten*) “Derece cihetinden, derece yönünden, mânevî rütbe ve derecesi bakımından insanların en büyüğü, (*ez-zâkirûna'llâh*) Allah'ı zikredenlerdir. Allah'ı zikredenlerin derecesi en yüksektir.”

Yâni, en yüksek dereceli olanlar Yunus Emrelerdir, Mevlânâlardır, İbrâhim Hakkı Erzurûmî'lerdir, İsmâil Hakkı Bursevî'lerdir, Abdü'l-Ehad-ı Nûrî Hazretleri'dir, Aziz Mahmud-u Hüdâî Hazretleri'dir... vs. Neden?.. İşte hadis-i şerifte böyle buyruluyor da ondan.

² Tirmizî, *Sünen*, c.V, s.458, no:3376; Ahmed ibn-i Hanbel, *Müsned*, c.III, s.75, no:11738; Ebû Saîd el-Hudrî RA'dan.

Kenzü'l-Ummâl, c.I, s.641, no:1835; *Câmiü'l-Ehâdis*, c.V, s.95, no:3798.

Yâni erbâb-ı tarikat, erbâb-ı tasavvuf... Yâni nefsi terbiye etmek, sâfîleşmek, edebli bir müslüman olmak, ihlâslı bir müslüman olmak yoluna girmiş olan, buna önem veren insanlar... Yâni Allah'ı çok anıp, hatırından çıkartmayıp, Allah'ın rızasını kazanmak için dili zikirli, eli tesbihli, gece gündüz Cenâb-ı Hakk'ı zikredenlerdir

Görüyorsunuz, Aziz ve sevgili kardeşlerim, zaman zaman bizim inançlarımızdaki çarpıklıkları, halkımızdaki yanlış kanaatleri dile getiriyorum. Ne münasebetle?.. Kur'a ile hadis kitabından bir sayfayı açıyoruz, karşımıza bir hadis-i şerif geliyor; onu izah ederken... Yâni doğrudan doğruya, herhangi bir sözü söyleyen insana düşmanlığımız yok. Kendi kendimize de bir şeyi iddia ettiğimiz, bir şeyi boş yere savunmamız da yok... Açıyoruz hadis kitabını, karşımıza hadis-i şerifler geliyor; Peygamber Efendimiz'in sözleridir diye okuyoruz.

Bunları okurken de, kim rivayet etmiş diye râvîsini de bazen zikrediyoruz, o da tatlı oluyor. Hazret-i Ali Efendimiz rivayet etmiş, Hazret-i Hüseyin Efendimiz rivayet etmiş deyince, o mübarek insanların adını duyunca, sevincimizden yüreğimiz ağzımıza geliyor. Onu seven nice insan var Türkiye'de... Ben Alevîyim diyen nice kardeşler var.

Tamam, şimdi bunları okurken bir de karşımıza geliyor ki, insanların, müslümanların derece bakımından en yükseği, Allah'ı zikredenlerdir. O halde, demek ki, zikretmek sevapmış.

Demek ki, zikredenler en iyi müslümanlarmış. Bu, halkın üzerindeki yanlış bir kanaati siliyor.

Halk tesbihliye kızıyor, zikir erbabına kızıyor, tasavvuf erbabına kızıyor, nefisle cihad edene kızıyor... Gerçi hepsine kızmıyor, eskileri seviyor. Yunus'u herkes seviyor; alevîsi de, sünnîsi de, bütün kardeşlerimiz hepsi seviyor. Mevlânâ'yı herkes seviyor... Tabii çeşitli yönlerden ufak tefek muhalifleri olanlar çıkabiliyor. Ama sonuç itibariyle onlar seviliyor da, Yirminci Yüzyıl'a gelince iş bitti diyorlar. Gazeteler, dergiler, televizyonlar hep aleyhte yayın yapıyor.

Dengeli ölçülü tenkit her zaman yapılır. İyi bir insanın da kusurlu tarafları olur. "Şu kusurunu düzelt!" diye söyleriz; düzeltir. Ama kusuru olmadan veyahut küçük kusuru büyütüp büyük göstererek, büyük meziyetleri küçültüp gözden saklayarak konuşmak doğru değil. İnsaflı konuşmak gerekirse, nefsinin arzularını engellemeğe çalışan, Allah'ı anan, Allah'tan korkan, takvâ ehli olan, günahlardan kaçınan, sevapları işlemeğe çalışan, insanlara iyilik etmeye çalışan insanlar, daha kıymetli olmalı!..

Ama öyle değil... Sanki hasım, sanki düşman, sanki çok yanlış yoldalar, sanki İslâm'ı bozmuşlar... Böyle diyenler var. Kendisi lise mezunu, İslâm'la ilgili bilgisi yok, Arapça'sı yok... Bir elinde sigara, bir elinde kalem... "Tasavvuf başka şeydir, İslâm başka şeydir. Bunlar İslâm'ı bozmuşlar, İslâm'ın dışındalar..." filân deyiveriyorlar.

Buyursunlar, hadis-i şerifleri okusunlar! Hadis-i şeriflere de itiraz ediyor bir kısmı; buyursunlar Kur'an-ı Kerim'i okusunlar!..

“—Kur'an-ı Kerim'e de itirazın var mı?..”

Ona itiraz edemez, çünkü müslümanım diyor. İtiraz ederse, İslâm'dan çıkar. Kur'an'da ne deniliyor ayet-i kerimelerde; “Allah'ı çok zikredin!” deniliyor. Meselâ, *bi'smi'llâhi'r-rahmâni'r-rahîm*:

أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اذْكُرُوا اللَّهَ ذِكْرًا كَثِيرًا.
وَسَبِّحُوهُ بُكْرَةً وَأَصِيلًا

(الْحَزَابِ ٤١-٤٢)

(*Yâ eyyühe'llezîne âmenü'zküru'llâhe zikran kesîrâ. Ve sebbihûhu bükraten ve esîlâ.*) “Ey iman edenler Allah'ı çok çok zikredin! Sabah akşam Allah'ı tesbih edin!” (Ahzab, 23/41-42) buyruluyor.

Demek ki, zikretmek bid'at değilmiş. İslâm'a sonradan girmiş bir şey değilmiş. Hint'ten, Yemen'den veya İskenderiye felsefesinden, Neoplatonizm'den, yeni Eflâtunculuktan, veyahut Hint Budizm'inden, veyahut şuradan buradan girmiş değilmiş. Hadis-i şeriflerden çıkma, Peygamber Efendimiz'in sözlerinden alınma, dinin özü, esasıymış. Kur'an'ın ayetleriymiş, Peygamber Efendimiz'in mübarek sözleri, hadis-i şerifleriymiş.

Buna seviniyorum ben. Neden?.. Yaygın yanlışlıklara düşenler böylece, bizim sözümüzü dinlerlerse, “Haa, bu hadis-i şerifmiş, demek böyleymiş.” diye belki hatâlı olanlar, kendisini düzeltirler diye hoşuma gidiyor.

Bizim maksadımız onu bunu tenkit etmek değil. Tabii haksız bir sözü de karşılıksız bırakmak uygun olmaz, onu da gidip söylemek lâzım, “Sen yanılıyorsun!” demek lâzım!

Bazen Ramazan’da, mübarek günlerde herkesin dînî duygular içinde mest yaşadığı zamanda, müslümanın Ramazan’ını zehir ediyorlar. Böyle İslâm’a hücum, imana hücum, itikada hücum, tarihimize hücum, mezhebimize hücum, İmam-ı A’zamımıza sataşma... vs. Peygamber Efendimiz’e çöl bedevîsi filân tarzında dil uzatma... Dine imana sığmayan, insanı küfre götüren şeyler tabii bunlar.

Duyuyorum ben, hayretler içinde kalıyorum. “Allah Allah, böyle insanlar da varmış!” diye ağzım açık kalıyor, hayret ediyorum. Allah şaşırtmasın insanı...

Şaşırttı mı, gerçekleri tamâmen çarpıtıyor. Şeytan onakötü şeyleri iyi gösteriyor; kumarı iyi gösteriyor, içkiyi iyi gösteriyor. Flörtü, kötü yollarda eğlenmeyi iyi gösteriyor. İbadeti, zikri, Kur’an’ı, tesbihi, seccâdeyi, Ramazan’ı, haccı ve sâireyi kötü gösteriyor:

“—Hacca ne gidiyorsun, pis Arab’a paranı niye vereceksin?..”

Meselâ bu sözler yazılmıştır, çizilmiştir, söylenmiştir, hepimiz duymuşuzdur. Öyle değil...

“—Canım ne diye her sene hacca gidiyorsun?.. Gitme, şurada mektep yaptır!”

Zâten mektepleri yaptıranlar, çeşmeleri yaptıranlar, hayırları yaptıranlar hacı babalar. Hepsini incelersen, memleketimizdeki hayrât ü hasenâtın sahipleri hep zâten hacca gitmiş dindar insanlar... Onun için bu fedâkârlıkları yapıyor.

Ötekinin milyarları oluyor trilyonları oluyor, elli tane altmış tane dairesi oluyor; bir tanesini hak yola veremiyor. Allah elli daire vermiş; bir tanesini hayra veremiyor, fakir çocuklara veremiyor, filânca hayır vakfına, hizmet vakfına veremiyor. Yapan gene dindar insan...

Bu da çok hoşumuza gitti, bu da çok kısa bir hadis-i şerif... Bunu da hattat kardeşlerimiz ne güzel yazabilirler. Duvarlara güzel zînet olur. Herkesin gözünün önünde:

أَعْظَمُ النَّاسِ دَرَجَةً، الذَّاكِرُونَ اللَّهَ

(A'zamü'n-nâsi dereceten, ez-zâkirûna'llâh)
“Derece bakımından insanların en büyüğü, Allah'ı zikredenlerdir.”

Gàyet kısa... *Râmûzü'l-Ehàdîs*'in 74. sayfasının 13. hadis-i şerifi diye de arkasına yazarlar. Güzelce istifini yaparlar, hat sanatının inceliklerine uygun kompozisyonunu, düzenlemesini yaparlar, güzel bir levha olur.

Bana bir hattat kardeşim sormuştu, senelerce önce benden taleb etmişti:

“—Hocam böyle levha haline getirilebilecek güzel sözleri biriktirip bize bildirirseniz, memnun oluruz.” demişti.

İşte buyurun, iki tane hadis-i şerif, ne kadar güzel:

اعْتِكَافُ عَشْرِ فِي رَمَضَانَ، كَحَجَّتَيْنِ وَعُمْرَتَيْنِ

(*I'tikâfü aşrin fî ramedân, kehacceteyni ve umreteyn.*) “Ramazan'da on günlük i'tikâf, iki hac ve iki umre gibidir.”

Bitti, yarım satır.

أَعْظَمُ النَّاسِ دَرَجَةً، الَّذَا كَرُونَ اللَّهَ

(*A'zamü'n-nâsi dereceten, ez-zâkirûna'llâh*) “Derece bakımından insanların en büyüğü, Allah'ı zikredenlerdir.”

Üçte bir satır, gayet güzel... Bir de bu istif edildi mi, daha küçük olur. Ne kadar güzel bir levha... Duvarda durur. Bakan da, “Bu ne demek?” diye sorduğu zaman; “İşte bunun mânâsı şuymuş. Es'ad Hoca bir vaazında söylemişti,

hadis-i şerifmiş.” derken, o da onu öğrenir, o da “Allah” demeye başlar. “Lâ ilâhe illa’llâh” demeye başlar, “Sübhâna’llâh, Estağfiru’llâh” demeye başlar, “Hasbüna’llâh” demeye başlar. İmanı kuvvetlenir, nefsini yener, iyi bir insan olur, güzel ahlâklı bir insan olur.

c. Çocuklar Arasında Adalet

Şimdi diğer bir hadis-i şerife geçiyorum, Peygamber Efendimiz buyurmuş ki:³

إِعْدِلُوا بَيْنَ أَوْلَادِكُمْ فِي النَّحْلِ، كَمَا تُحِبُّونَ أَنْ
يَعْدِلُوا بَيْنَكُمْ فِي الْبِرِّ وَاللُّطْفِ

(حب. طب. ق. عن النعمان بن بشير)

RE. 74/2 (*İ'dilû beyne evlâdiküm fi'n-nihali, kemâ tuhibbûne en ya'dilû beyneküm bi'l-birri ve'l-lutfi*)

En-Nu'mân ibn-i Beşîr RA'dan Beyhakî, Taberânî rivayet etmiş, başka kaynaklarda da var.

Bu hadis-i şerif neyle ilgili? Ebeveynin, yâni anne-babanın çocuklarına adaletle, yâni eşit muamele, hepsine aynı muamele etmesiyle ilgili bir tavsiye. Buyurmuş ki Peygamber Efendimiz:

³ İbn-i Hibbân, *Sahîh*, c.XI, s.503, no:5104; Beyhakî, *Sünenü'l-Kübrâ*, c.VI, s.178, no:11783; İbn-i Ebi'd-Dünyâ, *İyâl*, c.I, s.172, no:35; Deylemî, *Müsnedü'l-Firdevs*, c.I, s.99, no:323; Nu'man ibn-i Beşîr RA'dan.

Kenzü'l-Ummâl, c.XVI, s.601, no:45347; *Câmiü'l-Ehâdis*, c.V, s.46, no:3706.

(*l'dilû*) “Adalet ediniz, hakkàniyetli davranınız, eşit davranınız (*beyne evlâdiküm*) evlâtlarınızın arasında.”

“—Seni daha çok seviyorum. Bu biraz haylaz, onu sevmiyorum.

Şuna çok vereyim, buna az vereyim...”

Öyle şey yok... Hangi konuda? (*Fi'n-nihal*) Yâni hediye, atıyye, bağış, ikram; annenin, babanın evlâtlarına vereceği şey neyse. Birisine bir tarla verdi mi, ötekisine de verecek; birisine bir şey verdi mi, ona da verecek.

“Onlara bir şey vereceğiniz zaman, evlâtlarınızın arasında adalet yapınız! (*Kemâ tuhibbûne*) Sizin sevdiğiniz, istediğiniz nedir? (*En ya'dilû beyneküm*) Siz ve onların arasındaki muamelede, onların adaletle hareket etmesini istemez misiniz, sevmez misiniz?.. Sizinle onlar arasındaki muamelelerde onların insafli, eşit, hakkàniyetli, adaletli davranmalarını sevdiğiniz gibi; siz de evlâtlarınıza ikramı yaparken eşitlikle, adaletle davranın, hepsine aynı verin!”

(*Bi'l-birri ve'l-lutfi*) *Birr*, özellikle iyilik demek ama, evlâdın anne babaya saygılı davranması, iyi evlâtlık yapması mânâsına kullanılıyor. *Ve'l-lutfi* de; lütfetmek, ikramda bulunmak demek.

Evlâdın ana-babaya itaati, evlâdın ana-babaya lütuf ve ikram muamelesinde evlâdının böyle davranmasını istemez mi anne- baba?.. İster.

Âsî olmasını istemez, itaatli olmasını ister. Saygısız olmasını istemez, saygılı olmasını ister. İlgisiz olmasını istemez, ilgili olmasını ister. Bırakıp gitmesini istemez, gelip hizmet etmesini ister... vs.

“Onların itaatli olmasını, anne, babasına karşı mükrim, ikramcı, lütufçu olmasını istediğiniz gibi, siz de onlara eşit davranınız!” diyor Peygamber SAS Efendimiz.

Burada, Mekke-i Mükerreme’de Hanefî fıkhnı okutan Mısırlı, Ebü’s-Sünne isimli bir profesör, çok büyük bir alim vardı. Çok sevimli, mübarek bir insan, Allah ömür versin. “Hayyâhu’llâh, hayyâke’llâh...” derler Araplar. Onu ziyarete gitmiştik.

Biliyorsunuz, İslâm hukukunda mirasın taksimine göre, erkeğe iki hisse, kıza bir hisse; veyahut erkeğe bir veriliyorsa, kıza onun yarısı kadar veriliyor. Allah’ın emri, Kur’an-ı Kerim’de yazılı olan böyle:

يُوصِيكُمُ اللَّهُ فِي أَوْلَادِكُمْ لِلذَّكَرِ مِثْلُ مِثْلِ حَظِّ
النِّسَاءِ

(النساء: 11)

(Yûsîkümu’llâhu fî evlâdiküm li’z-zekeri mislü hazzi’l- ünseyeyn) [Allah size çocuklarınız hakkında, erkeğe kadının payının iki misli miras vermenizi emreder.] (Nisâ, 4/11) Mirasın taksiminde böyle...

Ben dedim ki Ebü's-Sünne Hoca Efendi'ye, yâni sohbetle böyle soru olsun diye:

“—Hayatlarındaki durumlarda da mı böyle olacak?”

“—Evet!” dedi.

Yâni, “Sağlığında da, kızına verdiğiyle oğluna verdiği arasında nisbet, gene bu mirastaki nisbet gibi olacak!” diye cevap vermişti. Ben de böyle duraksayınca:

“—Ne o, razı olmadın mı?” diye bana sordu.

“—Estağfiru'llah, Allah'ın hükmüne râzı olmamak diye bir şey yok! Öyle, bilgi almak için sormuştum.” dedim.

O adalet oluyor. Çünkü İslâm, ailenin sorumluluğunu erkeğe vermiştir, yâni eşit paylaşmamıştır. Ailede sorumluluk, yönetim sorumluluğu, kazanç sorumluluğu erkektedir. Yük onun üstünde ağırdır. O kazanacak, o yedirecek, o giydirecek, o barındıracak. Yâni yedirme, içirme, giydirme, barındırma, terbiye erkeğin omuzunda görev olduğu için, ona maaşını ona göre veriyor; yâni daha fazla veriyor Cenâb-ı Hak. Kız evlendiği yerde kocası sorumlu olduğundan, bunlarla yükümlü olmadığından ona yarım veriliyor. Hikmeti bu olmalı. Cenâb-ı Hakk'ın emri tabii.

Şimdi ölçü böyle olacak. Yâni adalet ölçüsü nedir, Allah'ın emirleridir. Allah neyi emretmişse, adaletli olan odur.

“—Aaa bu haksızlık...”

Olmaz! Allah ve Rasûlü haksızlık etmez. Haksızlık saymak yanlış bir düşünce olur. Hatta insanı dinden, imandan çıkartır, yanlış noktalara götürür. Allah'ın hükmüne razı olmak, İslâm'dır. Allah'ın hükmünü icrâ etmek. adalettir.

“—Efendim, bu hırsız, bu katil ama, işte bunu affedelim, bağışlayalım!..”

Yok, öyle şey olmaz; suçlu cezasını çeker. İslâm öyledir.

Peygamber Efendimiz:

“—Kızım Fâtıma hatâ etse, [suç işlese], onu da cezalandırırım!” diyor.

İslâm'da adalet, adalete riâyet o kadar önemli.

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا كُونُوا قَوَّامِينَ بِالْقِسْطِ شُهَدَاءَ
لِلَّهِ وَلَوْ عَلَىٰ أَنفُسِكُمْ أَوِ الْوَالِدِينَ وَالْأَقْرَبِينَ
(النساء: ١٣٥)

“Ey iman edenler! Adaleti titizlikle ayakta tutan; kendiniz, ana-babanız ve akrabanız aleyhinde de olsa Allah için şahitlik eden kimseler olun! Onların menfaatleri zedelenecek bile olsa hakkàniyetten, adaletten ayrılmayın!” (Nisâ, 4/135) diye Kur'an emrediyor.

Evet, hakkàniyete riâyet etmesi lâzım! Bu da bizim için güzel bir şey oldu.

d.Kocanın ve Annenin Hakkı

Gelelim, bir yukardan bir aşağıdan gittiğimize göre, sayfanın aşağısından bir hadis-i şerife... Burada da Hâkim *Müstedrek*'inde, Hazret-i Aişe-i Sıddîka Validemiz'den rivayet etmiş. Buyuruyor ki Peygamber Efendimiz:⁴

أَعْظَمُ النَّاسِ حَقًّا عَلَى الْمَرْأَةِ زَوْجُهَا، وَأَعْظَمُ
النَّاسِ حَقًّا عَلَى الرَّجُلِ أُمُّهُ
(ك. عن عائشة)

RE. 74/12 (*A'zâmü'n-nâsi hakkan ale'l-mer'eti zevcühâ, ve a'zamü'n-nâsü hakkan ale'r-racüli ümmühû.*) *Sadaka rasûlü'llâh, fî mâ kâl, ev kemâ kâl...*

Bu hadis-i şerifte ne buyuruyor Peygamber Efendimiz: (*A'zâmü'n-nâs*) “İnsanların en büyüğü...” Ne cihetten? (*Hakkan*) “Hak cihetinden, haklı olmak bakımından insanların en büyüğü; (*ale'l-mer'eti*) kadının üzerinde hakkı olması bakımından insanların en önde geleni, en büyüğü...” Kimdir? (*Zevcühâ*) “Kocasıdır.”

Bir kadın evlendi. Anası, babası sağ; kardeşleri var... vs. Şimdi bu kadının üzerinde hakkı en büyük olan kim?.. Kocası...

⁴ Hâkim, *Müstedrek*, c.IV, s.193, no:7338; Neseî, *Sünenü'l-Kübrâ*, c.V, s.363, no:9148; Hz. Aişe RA'dan.

Kenzü'l-Ummâl, c.XVI, s.395, no:44771; *Mecmaü'z-Zevâid*, c.IV, s.566, no:7645; *Câmiü'l-Ehâdis*, c.V, s.95, no:3797.

“—Babası var, işte bak...”

Ama evlendirdi. Artık yuva kurdu, babası değil. Kocasıyla hayat arkadaşlığı kurdu, refîka-i hayatı oldu; kocasının emrinde olacak. İslâm böyle söylüyor: “Kadın üzerinde en büyük hakkı olan insan, (zevcühâ) eşi, kocasıdır.”

Tabii yuvanın selâmeti bakımından, yuvanın sıhhatle yürümesi bakımından, yuvanın mahremiyeti bakımından, böyle koymuş kuralı Rabbimiz. Baba kızına kocası kadar mahrem değil. En mahremi kocasıdır. Hastalandıkları zaman birbirlerine onlar bakacaklar, bir yastığa baş koyuyorlar, bir yatakta yatıyorlar. Yaralansa yarasını pansumanını, tedavisini, temizlenmesini o yapıyor... Yâni en büyük hak sahibi kocasıdır kadının üzerinde.

Tabii bu hak sahibi olmaktan ne anlaşılıyor? Yâni kadın itaat edecek, sözünü dinleyecek, sözünden dışarı çıkmayacak. Bir de tabii kadına bakıyor, koruyor, rahat ettiriyor; sultanlar gibi evinde tutuyor, çalıştırmıyor, zahmete sokmuyor... Elbette, tabîî hakkı oluyor. Çünkü kazanmak mecburiyeti erkeğin boynunda...

Bir başka yerde hadis-i şeriflerde geçiyor, bunu duyunca tabii birçoğumuz şaşıracağız. Peygamber Efendimiz diyor ki:⁵

⁵ Ahmed ibn-i Hanbel, *Müsned*, c.I, s.407, no:3870; Hâkim, *Müstedrek*, c.IV, s.110, no:7043; Buhârî, *Edebü'l-Müfred*, c.I, s.360, no:1049; Abdullah ibn-i Mes'ud RA'dan. *Kenzü'l-Ummâl*, c.XIV, s.269, no:38514; RE. 121/4.

“—Adama dükkânında karısının yardımcı olması, kıyamet alâmetidir, âhir zaman alâmetidir.” diyor.

Yâni, eskiden tamamen adam çalışırdı, hanımı hiç böyle iş hayatına gitmezdi, mecbur etmezdi. Ama şimdi geçim zor filân deniliyor. Efendi de çalışıyor, hanım da çalışıyor. İki de sabahleyin çıkıyorlar. Birisi bir iş yerine gidiyor, ötekisi de öbür iş yerine gidiyor. Akşam beraber geliyorlar. Ev buz gibi, yemek yok... Hanım da mutfağa giriyor, erkek de mutfağa giriyor. İki de önlükleri takıyorlar; birisi salata yapıyor, öteki bilmem ne yapıyor... Alelacele, pür telâş...

Çocukları olunca, çocuklara bakamıyorlar. Birisi o tarafa gidiyor, birisi öbür tarafa. Dadı tutuyorlar... vs. Evde bir çok işler aksıyor. Bunun misallerini çok gördüm hayatta...

Bizim fakültede oturuyorduk. Konuşurken bir arkadaş şöyle dedi:

“—Tabii, kadın mutlaka çalışacak, çalışması lâzım, mecbur!” filân dedi.

Ben de dedim ki:

“—Aziz kardeşim, yâni kadın çalışmıyor mu? Kadının evde evin işlerine bakması, çocuğa bakması bir iş değil mi? Çocuk bakımı bir iş değil mi başlı başına... Eve bakmak, evi temizlemek, yemeği yapmak, evinde bir sürü iş var. Yâni üç tane, dört tane insanın yapacağı iş var evde. Onlar iş değil mi?”

Kadın dışarıda çalışınca, onlar güzel olmuyor. Onların yapılması için, dadı tutuyor, hizmetçi tutuluyor. O zaman gene değişen bir şey yok. Yâni, kadın dışarıda çalışmış oluyor sadece, başkasının hizmetinde olmuş oluyor. Öteki türlü evin içinde...

Tabii, bir de geçimde sıkıntı filân varsa, benim görüşüme göre evde üretim mümkün. Yâni, ben üretimsiz kalmalarını, tüketici olmalarını tasvip etmiyorum. Hanımlarımız zaten üreticidir. Eskiden beri köyde olsun, kentte olsun hanımlar çok çalışırlar. Hem ev işlerini yaparlar, hem de tarlada, bağda, bahçede çalışırlar. Dokuma, örme vs. işleri yaparlar. Birçok işleri yaparlar. Erkeklerden üç dört kat daha fazla çalışırlar ve yıpranırlar.

Tabii, son zamanlarda bu işler böyle değişe değişe, erkek vazifesini tam yapmadığı için, bu sefer kadın ona yardımcı olmaya başlıyor, yâni dengeler bozuluyor. Tabii kadın da evden çıkınca, evin düzeni bozuluyor; sonunda başka şeyler oluyor. Yâni, onu kıyamet alâmeti olarak söylemiş Peygamber SAS Efendimiz bir hadis-i şerifte. Bu da hatırınızda bulunsun.

Bu hadis-i şerifin başlangıcında, (*A'zâmü'n-nâsi hakkan ale'l-mer'eti zevcühâ*) "Kadın üzerinde en büyük hak sahibi olan kişi kocasıdır." buyruluyor; bu bir.

Hadis-i şerifin devamında ne geçiyor:

وَأَعْظَمُ النَّاسِ حَقًّا عَلَى الرَّجُلِ أُمُّهُ

(*Ve a'zamü'n-nâsü hakkan ale'r-racüli*) Bu sefer adam üzerinde en büyük hak sahibi kişi kimdir?.. Ötekisinde kadın üzerineydi vekadın üzerinde en büyük hak sahibi kocasıydı. Şimdi adam üzerinde en büyük hak sahibi kim? (*Ve a'zamü'n-nâsü hakkan ale'r-racüli*) “Adam üzerinde, bey üzerinde en büyük hak sahibi kim?” Mahsustan söylemiyorum, biraz bekliyorum. Böyle düşünün, merak edin.

Peygamber Efendimiz buyuruyor ki: (*Ümmühû*) “Anası, en büyük hak sahibi...” *Racül* diyor, yâni *veled* demiyor, çocuk demiyor. “Adam üzerinde en büyük hak sahibi anasıdır.” diyor.

Bu da birçok sorunu çözer. Birçok aile sorununda bu ana ölçü olursa, herkes bunu bilir de Peygamber Efendimiz'in böyle söylediğini hatırında tutarsa, o zaman kaynana-gelin zırlıtısı, dırılıtısı, kavgası, ihtilâfı ve sâiresi olmaz. Adamın da başı sıkışmaz, daralmaz. Neyi ne yapacağını, adam da gayet iyi bilir.

Adam üzerinde en büyük hak sahibi anasıdır, anasının hakkı çiğnenmeyecek!

“—E ne olacak şimdi karısı?..”

Karısı da bir zaman gelecek, o da birisinin anası olacak. O da onu düşünmeli!..

“—Ben kaynana istemiyorum evde!” diyor ama, ondan sonra bir zaman gelecek, kendisi de kaynana olacak.

Kendisi de aynı duruma düşebilir. Muhabbet olması lâzım! İslâm muhabbeti, sevgiyi, saygıyı emrediyor. Bu da levhalık hadis-i şeriflerden birisi:

وَأَعْظَمُ النَّاسِ حَقًّا عَلَى الرَّجُلِ أُمَّهُ

(A'zamü'n-nâsü hakkân ale'r-racüli ümmühû)
“Adam üzerinde hakça en büyük hak sahibi olan kişi de anasıdır.” diyor Peygamber SAS Efendimiz.

Eğer annelerimiz, babalarımız sağsa; Allah sağlık, afiyet, sıhhat, huzur versin... Allah, uzun zaman başımızda yaşatsın, ömür versin, başımızdan eksik etmesin; onların duasını kazanmayı bize nasib etsin...

İnsanın anasının babasının sağ olması, çok güzel, çok önemli bir şey... Onun için, Peygamber SAS Efendimiz bir hadis-i şerifinde buyuruyor ki:

“—Anasının babasının sağlığına yetişip de, anası babası bir adamı cennete sokamamışsa; onun burnu yerde sürünsün, o adama yazıklar olsun!” diyor Peygamber Efendimiz.

Yâni, anasına, babasına hizmet edecekti, duasını alacaktı, Allah da, ana-babasının duasıyla onu cennete sokacaktı. Öyle yapamamış, tüh yazıklar olsun mânâsına geliyor.

Onun için, anneler babalar başımızın tâcıdır; onların kıymetini bilelim, onlara güzel hizmet edelim! Dengeleri güzel kuralım; aile içinde birinin hatırına, keyfine ötekisini incitmeyelim! Aile huzuruna ait ölçüleri bilelim, davranışlarımızı ona göre yapalım, aziz ve sevgili Akra dinleyicileri!..

İnşâallah kimseyi incitmemişizdir. İnşâallah herkes,

“—Aaa, ben bunun böyle olduğunu bilmiyordum!” deyip;

“—Haa, madem böyleymiş, o halde Rasûlüllah Efendimiz’in tavsiyesine uyayım!” diye düşünür...

İnşâallah herkes kendi haddini, hakkını bilir, vazifesini de bilir, ödevini de bilir. Ona göre hareket ederler, sevapları kazanırlar. Hem dünyada huzurlu olurlar, hem ahirette cennete girerler, iki cihan saadetine nâil olurlar.

Cenâb-ı Hak bizi sevdiği kul eylesin... Sevdiği kul olarak yaşamayı, sevdiği işler yapmayı nasib eylesin... Özellikle dinimizi sağlam kaynaklarından, yâni Kur’an-ı Kerim’den ve hadis-i şeriflerden güzelce öğrenip, bütün hayatımızı o Kur’an-ı Kerim’in altın kurallarıyla, Peygamber Efendimiz’in inci tavsiyeleriyle düzenlemeyi nasib eylesin...

Rabbimizin rızasını, Peygamber SAS Efendimiz’in rızasını ve şefaatinin kazanmayı nasib eylesin...

Hem dünyada hem ahirette, her yönden başarılı
eylesin... Cennetle cemâliyle müşerref
eylesin... Allah hepinizden razı olsun...

*Es-selâmü aleyküm ve rahmetu'llâhi ve
berekâtühû*, aziz ve sevgili Ak-Televizyon
izleyicileri ve Ak-Radyo dinleyicileri!..

Prof. Dr. Mahmud Es'ad COŞAN

12. 03. 1999 - MEKKE

[Bütün CUMA SOHBETLERİ'ne PDF olarak
ulaşmak için tıklayınız.](#)

